

ÇİFTLİK HAYVANLARINDA LİF ÜRETİMİ

2. Hafta

Prof. Dr. Gürsel DELLAL

Dünyada hayvansal lif üretimi

- Dünyada ticari amaçlarla yaklaşık olarak 9 farklı hayvan türünden lif elde edilmektedir
- Bu 9 türün içinde yalnızca ipekböceği böcekler sınıfında, diğerleri ise memeli hayvanlar sınıfında yer almaktadırlar.
- Memeli hayvanlardan ise 8'i evcil iken 3'ü yabancı durumdadır.
- Bu hayvanlar arasında üretilen liflerin biyolojik, kimyasal ve fiziksel özellikleri bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır.
- Bu farklılıkların ortaya çıkmasındaki temel faktör ise doğal ve bilimsel seleksiyondur.

Dünyada Tekstil Liflerinin Üretim Durumu (Lupton, 2004)

Lifler	Üretim (ton)	Oran
Yapay ipek ve asetat	2.118.000	4.1
Diğer sentetik lifler	27.890.000	54.6
Pamuk	19.090.000	37.3
Temiz yapağı	1.270.000	2.5
Keten	595.000	1.2
Kenevir	60.000	0.1
İpek	90.000	0.2
Temiz tiftik	~ 5500	0.01
Temiz Keşmir	~ 10000	0.02
Kaşgora	60(2000 yılı)	0.0001
Toplam	51.129.000	100

Dünyada Hayvansal Liflerin Üretim Durumu

Dünya-Yapağı

Bazı Dünya Ülkelerinde ve Dünyada Yıllara Göre Koyun Sayıları ve Toplam Kirli Yapağı Üretimleri (fao.org., 2009).

Ülkeler	1990		1993		1996		1999	
	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)
A.B.D.	11358	39931	10201	35169	8465	25700	7215	21130
Arjantin	28571	150500	18436	103000	14308	70000	13703	65000
Avustralya	170296	1102000	138102	869400	121116	689700	115.456	687.600
Çin	113508	239457	109720	240300	127630	298102	127.352	283.152
Güney Afrika	32665	96500	28929	73400	28933	61500	28680	56032
Uruguay	25245	93584	23301	87845	19747	75917	14491	60293
Yeni Zelanda	57852	309000	50298	255500	47393	268800	45.679	252.000
Dünya	1209503	3347708	1121363	2817919	1062851	2430343	1056056	2329542

Dünya-Yapağı

Bazı Dünya Ülkelerinde ve Dünyada Yıllara Göre Koyun Sayıları ve Toplam Kirli Yapağı Üretimleri (fao.org., 2009).

Ülkeler	2002		2005		2007		Değişim 1990–2007	
	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)	Koyun Sayısı (1000 Baş)	Üretim (Ton)
A.B.D.	6623	18633	6135	16888	6165	17500	% -46	% -56
Arjantin	12400	65000	12450	60000	12450	60000	% -56	% -60
Avustralya	106166	587274	101124	519660	85.711	464.736	% -50	% -58
Çin	130628	307588	152035	393172	146.018	395.000	% +29	% +65
Güney Afrika	26000	47502	25334	45000	25082	45000	% -23	% -53
Uruguay	10801	39376	10836	42009	10323	45570	% -59	% -51
Yeni Zelanda	39572	228300	39879	215500	38.460	217.900	% -34	% -29
Dünya	1026520	2182956	1089108	2223812	1086881	2173370	% -10	% -35

Dünya-Yapağı

Mevcut durum

- Yapağı, başta giyim olmak üzere çok farklı alanlarda kullanılan bir liftir ve birçok ülkenin önemli bir gelir kaynağıdır.
- 2007 yılı verilerine göre dünyada üretilen toplam yapağı miktarı yaklaşık olarak 2.173.370 ton'dur
- Avustralya yapağı üreten ülkelerin başında gelmektedir ve dünya yapağı üretiminin yaklaşık % 21'ini karşılamaktadır. Bu ülkeyi, esas olarak Çin (%18) ve Yeni Zelanda (%10) izlemektedir (fao.org., 2009)

- Dünyada toplam yapağı üretimi 1990 yılından itibaren hızlı bir şekilde azalma göstermiştir. 1990–2007 yılları arasında toplam üretimdeki azalış yaklaşık olarak % 35 düzeyindedir. Üretimdeki bu azalış, Çin (% + 65) dışında, esas olarak Arjantin (% 60), Avustralya (% 58), Güney Afrika (% 53), Uruguay (% 51) ve Yeni Zelanda'da (% 30) meydana gelmiştir.
- Merinos yapağı esas olarak Avustralya ve Güney Afrika'da üretilmektedir. Kaba yapağı sektörü ise esas olarak Yeni Zelanda'da gelişmiştir. Uruguay ve Arjantin'de ince ve orta ince yapağının her ikisi de önemli düzeyde üretilmektedir.

- Dünyada orta incelikteki yapağuların üretimi bakımından Uruguay gibi ülkelerin nispi önemi artmaktadır. Uruguay'ın orta incelikteki yapağı üretimi, esas üretici ülkelerin toplam üretiminin yaklaşık olarak 1/3'ünü oluşturmaktadır.
- Buna karşın dünyada yapağı üreten ülkeler arasında yapağı üretim modelleri bakımından farklı eğilimler görülmektedir.

Çünkü:

- Orta incelikteki yapağılar düşük fiyatlarda satılmaktadırlar.
- Bunlar ile kaba yapağuların fiyatları arasındaki farklılıklar çok düşük düzeydedir .
- Koyun etine daha iyi fiyatlar verilmektedir.
- Ve gelecekte daha ince yapağulara olan talebin artacağı beklenmektedir .

- Bununla birlikte eğilimler genel olarak; 1) daha ince yapağı ve 2) daha fazla et üretiminin yanında kaba yapağı üretiminin de hedeflendiği iki yöndedir.

Çünkü:

- 1) Dünyada hafif ve yumuşak yapağılardan üretilmiş giysilere olan talepteki artışa bağlı olarak giysi üretiminde orta çaplı yapağılardan daha düşük çaplı (daha ince) yapağılara doğru bir yönelim söz konusudur.

2)Bu tipteki yapağların özellikle iç tekstil ürünlerinin üretiminde kullanılması daha geniş fırsatlar sağlamaktadır.

3)İnce yapağlara ekstra prim verilmektedir.

4)Koyun eti üretimine yönelik sistemlere entegre edilebilecek en uygun ilave sistem kaba yapağı üretimidir.

Dünya-Tiftik

**2002/3 yılı dünya kirli tiftik üretimi (ton)
(Lupton, 2004)**

Ülkeler	Üretim	%
Güney Afrika	4200	63.6
ABD	750	11.4
Lesotho	450	6.8
Arjantin	300	4.6
Türkiye	300	4.6
Avustralya	200	3.0
Yeni Zelanda	100	1.5
Diğerleri	300	4.5
Toplam	6600	100.0

- 2004 yılı üretimi dünya tekstil lifleri üretiminin yaklaşık olarak % 0.02'den daha azını karşılamaktadır.
- Dünya tiftik üretimi diğer liflere göre, modadaki değişimlerden çok daha olumsuz etkilenmektedir
- Dünya tiftik üretiminde 1988–2003 yılları arasında 26 bin tondan 6.6 bin ton'a kadar yaklaşık % 70'den daha fazla bir gerileme yaşanmıştır. Bu azalış, daha karlı alternatif tarımsal üretim alanlarının bulunduğu ülkelerde daha fazladır.

- Dünya tiftik üretiminin çok önemli bir bölümü (%63.6) Güney Afrika tarafından karşılanmaktadır.
- Tiftik üreticisi ülkelerde üretilen tiftiğin çok az bir miktarı son ürünlere işlenmekte ve tiftiğin önemli bir kısmı ham ve/veya yarı işlenmiş olarak ihraç edilmektedir.
- Ham tiftiğin fiyatı, üretici ülkelerde kurulan uluslararası pazarlar tarafından belirlenmektedir.

Dünya-Keşmir

Dünya keşmir üretimi (Weijer, 2007)

Ülke	Üretim (1000 ton)	%
Çin	12	75
Moğolistan	2–3	13–18
Afganistan	1	6
Iran ve diğer ülkeler (Merkezi Asya, Hindistan, Pakistan, Rusya, Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda)	<1	1–6
Dünya	16	100

- Dünya keşmir lifi üretim bölgeleri esas olarak Merkezi Asya, Çin, Moğolistan, Afganistan, İran, Hindistan, Nepal, Pakistan ve Tibet'dir
- Dünyada en iyi kalitedeki keşmirler Çin ve Moğolistan'da üretilmekte olup, bu iki ülke dünya keşmir üretiminin yaklaşık olarak % 88-93'ünü karşılamaktadır.

Dünya-Kaşgora

- Bu lif esas olarak Yeni Zelanda ve Avustralya'da üretilmektedir.
- Dünya toplam üretimine ilişkin son verilere ulaşılmamasına karşın 2000 yılındaki üretiminin yaklaşık 60 ton'dur (Lupton, 2004).

Dünya-Ankara tavşanı yünü

- Dünya Ankara tavşanı yünü üretimi yaklaşık 12.000 ton'dur.
- Ticari amaçlı Ankara tavşanı yünü üretimi için esas olarak Fransa ve Almanya orjinli olmak üzere beyaz renkli iki Ankara tavşanı ırkından yararlanılmaktadır.
- Çin, dünya Ankara tavşanı yünü pazarında lider ülkedir ve dünya üretiminin yaklaşık olarak % 90'ını karşılamaktadır. Çin'de yaklaşık olarak 50 milyon Ankara tavşanı vardır ve yılda yaklaşık 8.000–10.000 ton Ankara tavşanı yünü üretilmektedir.

-Dünya Ankara tavşanı yünü üretiminde Fransa, Finlandiya, Çekoslovakya ve Macaristan Çin'den sonra gelen önemli Avrupa ülkeleridir.Yine Şili, Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda'da da önemli düzeyde Ankara tavşanı yünü üretilmektedir.

-Tiftik lifinde olduğu gibi Ankara tavşanı yünü üretimi de modadaki değişimlerden çok olumsuz olarak etkilenmekte ve bu nedenle bu lifin üretimindeki düşüşün esas olarak popülaritesinin devamlı bir şekilde azalma göstermesinden kaynaklandığı kabul edilmektedir.

Dünya-Keçi üst kaba lifi

- Ankara keçisi dışındaki tüm keçilerden üretilebilen keçi kaba üst lifleri, esas olarak üretildikleri ülkelerde değerlendirilmekle birlikte, dünya pazarlarına da gönderilmektedirler.
- Bu lifin dünya üretimini ve sek törel durumunu gösteren yeterli verilere ulaşılamamasına karşın, esas üretici ülkeler Çin, İran, Moğolistan, Rusya, Pakistan, Hindistan ve Türkiye'dir.

Dünya-Eski Dünya (Asya ve Afrika) Devesi Yünü

- Deve yünü, esas olarak iki hörgüçlü (*Camelus bactrianus*) deveden elde edilebilmektedir.
- İki hörgüçlü develer esas olarak orta ve doğu Asya'da yetiştirilmekte olup deve yünü üretimi bakımından önemli ülkeler Moğolistan, Çin, Afganistan ve İran'dır.
- Dünyada deve yünü üretimine ilişkin veriler yetersiz düzeydedir (naturalfibres2009.org, 2009).

Dünya-Güney Amerika Develerine Ait Lifler

- Güney Amerika develerinden, esas olarak lama ve alpaca'lardan elde edilen lifler tekstil endüstrisinde kullanılmaktadır,
- Buna karşın, lama lif gömleklerinin, alpaca lif gömleklerine göre iki farklı lif tipi içermeleri ve daha kaba olmaları nedeniyle, alpaca lifleri tekstil sanayinde daha geniş bir şekilde değerlendirilmektedirler.
- Alpaca yününün esas üretici ülkesi Peru'dur ve bu ülkenin yıllık üretiminin yaklaşık olarak 6500 ton olduğu tahmin edilmektedir. Delgado,1997; naturalfibres2009.org., 2009).

Dünya-Yak, Kuzey Amerika Mandası ve Musk ox Lifleri

- Yak alt lifi, keşmire çok benzerlik göstermekte ve bu nedenle keşmirin yerine de kullanılabilir. Bu lifin gelişim potansiyeline sahip olmasına karşın, tüketiciler tarafından yeterince tanınmaması olumsuz bir faktördür
- Musk ox geleneksel olarak Alaska, Kanada ve Grönland'da bulunmaktadır. Bu hayvandan yılda yaklaşık 0.5–1 kg alt lif üretilebilmekte olup, bu lifler örme ve dokuma ürünlerin her ikisi için de uygundur
- Kuzey Amerikan mandalarının alt lifleri ise sınırlı düzeyde toplanabilmektedirler ve bugüne kadar bu liflerin ticareti yeterince geliştirilememiştir.

Dünya-İpek

- İpek lifi dünyada yaklaşık olarak 20'den daha fazla ülkede üretilmektedir. Esas üretici ülkelerin Asya'da yer almasına karşın, Brezilya, Mısır, Bulgaristan ve Madagaskar'da da serikültür sanayi bulunmaktadır.
- 2006 yılında dünya ipek üretimi 150 bin ton'dur. Bu üretimin yaklaşık % 70'i Çin tarafından karşılanmaktadır. Bu ülkeyi Brezilya, Hindistan, Tayland ve Vietnam izlemektedir. Türkmenistan ve Özbekistan'da düşük düzeylerde de olsa üretim yapılmaktadır.

- Hindistan, İtalya ve Japonya ham ipeğin esas dışalımıcısı ve işleyicisi ülkelerdir.
- İpek, esas olarak yüksek kaliteli giyim ürünleri ile birlikte halı, döşeme ve duvar kaplamaları gibi ev ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır (Van Den Akker et al., 2007; naturalfibres2009.org., 2009).